

Илази сваке
недеље.

Претплата се
шаље напред
уредиштву
и без новаца
се лист ни-
коме слати
неће.



ПРАВДИ

За све српске
крајеве стаје
на годину 60
гр. или 6 фор.
на по год. 30.
гр. или 3 фор.
на три мес. 15
гр. или 1 фор.
и 50 нов.
Неплаћена
писма од не-
редовних до-
писника не-
примају се.

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЛА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ СВЕШТ. И ПРОФ. НИКОЛА ПОПОВИЋ.

Нељубај врата, евоже видѣ, Бога, евоже
не видѣ, како можетъ любити?

(Лов. 4. 20.)

Кад рекосмо, да су вера и добра дела главни предмети, којима се ми у нашем листу занимати мислимо, то морамо казати и ово, да ћемо се при развијању и разбирању њиховом свагда служити оним оруђем, којим је божанствени уставитељ наше свете вере основао на земљи велико своје царство, а то је љубављу хришћанском.

Већ су близу две хиљаде година, од како је Спаситељ проповедао о овом узвишеном предмету, — о љубави, али се она ни до данас није остварила у свој потпуности својој. Љубити, у смислу хришћанском, значи испуњавати све оне опште узјајамне обвезаности, које нам прописује једнака природа наша. У овој једнакости наше природе находи се и побуђење и извор љубави. Суштаство, које тежи за пријатним осећањима, које се боји патње и страдања, које жели и тражи помоћи у својој нужди и невољи, које љуби себе и хоће да га други љубе, — мора признати, да и сви људи имају те исте тежње и потребе.

По овоме сваки, који тражи узајамне помоћи и љубави од других, мора се постарати да заслужи ту љубав својом љубављу и оданошћу к њима. Љубав хришћанска не сме бити скучена никаквом спољном разликом: она се не обзире ни на стање ни на происхођење. Сваки човек, ма ко да је, ваља да буде предмет љубави наше.

Држећи се овог правца а сећајући се изрека светог јеванђелиста: нељубав не позна Бога (Јов. 4. 8), ми ћемо бити далеко од сваке националне и религиозне мржње, која тако дуго владала међу људма старог света. Ми мислимо, да се више неће у смотрењу вере никад свет враћати к онаквим поступцима, какви се догађаху у варварском средњем веку. Данашње је доба век слободног мишљења и убеђења.

Но овим нећемо да кажемо то, да смо сасвим равнодушни — индиферентни према томе, какву ко веру исповеда, и да из једначујемо све вере међу собом. Не, ми велимо само то, да у данашње доба, кад већ јасна постаје права хришћанска љубав, свака вера треба да буде према другима колико је могућно трпељива — толерантна, и да различне вероисповеди не сметају тако јаким племенима једне народности да буду један нераз двојни народ. Наш народ, и ако нема по злом удесу своје прошлости заједничку веру, има много других страна свога живота, које су једне и исте у целокупном српству. Неговати узајамну, хришћанску љубав међу једнокрвним племенима народа српскога — жеља је наша. Љубав велимо, јер тек она може донети милу слогу међу рођену браћу, а слога је најјачи бедем, који чува све светиње народног живота. Она тек може сачувати нас од поплаве туђинске и проврчити пута к бољој срећи целокупног једнокрвног народа нашег.

Догматичке поуке.

Створење човека.

Бог је створио човека зато, да би и он уживао благодати његове, да би био срећан, да би благовао; па зато га је и ство-



рио тако, како ће моћи да почувствује своју срећу, да је чува, — дао му је *способност*, да се уме користовати том срећом, да је уме уживати.

У чему је та *способност* човека? Пре свега видимо, да он има тело, које иде, одмара се, прима храну и т. д. После видимо да окром тела има у нама нешто друго, што мисли жели, чувствује. Ово *нешто друго*, што овако у нама *мисли*, жели, чувствује, назива се *душа*. Дакле у свакога човека има тело и душа. Кад кажемо, да је Бог створио човека, онда то значи Бог му је створио и тело и душу. Тело човека створио је Бог од земље а после је духнуо у то тело душу, којом га је одликовао од осталих животиња. Ову душу створио је он по *образу* и по *подобљу* своме. Шта значи то, кад се каже да је душа човечија створена по образу Божију? Свако ме се догађало, да види, како сунце сјаји у води. Гледајући ово сваки види не само светлост сунчану, но као да је друго сунце у води — то је слика правога сунца на небу, то је облик истинскога сунца. Оно наличе на истинско сунце, изгледа онако исто округло, онако исто има сјајност као и оно на небу; но ова сјајност далеко је слабија него сјајност истинскога сунца тако, да лако можемо гледати у њ, а у право сунце не можемо чисто ни погледати. Овако је исто и душа човечија образ или слика Божија. Као образ Божији она има она иста својства која и Бог, но само су та својства далеко нижа и слабија од својства Божијих. Бог је Дух невидљив, а и душа је човечија дух, који не видимо, већ познајемо само по појавима. Бог је вечан, а и душа човечија нема краја ни престанка: она је *весама*. Бог је премудар и све све зна, а и душа човечија има ум, свест, разум, — она је *разумна*. Бог чини све по својој вољи, а и душа човечија има слободну вољу, — она је *слободна*. *Весама*, *разумна* и *слобода* — то су таква својства душе, која састављају образ Божији у човеку. И кад је душа створена по образу Божије-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

му, онда све, што іоі даіе Бог, мило іоі іе, чини іоі задовољство, срећу, благо, па према томе образ Божији проузрокује души ту способност, да може уживати радости.

Живот и радња св. Саве

ПРВОГ АРХИЈЕПИСКОПА СРПСКОГ.

(Наставак.)

Кад іе св. Сава испратио посланике свога оца и остао већ као монах у *обители*, коіоі беше намењен, дођу к њему на братски поздрав калуђери манастира Ватопеда и том приликом позову га, да пође с њима и да тамо у Ватопеду остане, коіе св. Сава и учини.

По кратком неком времену поиште св. Сава допуштења од свог игумана, да походи *отшелнике* светогорске, да испроси од њих благослова и потражи савета, како му треба да се влада и управља у могостручним искушењима свог живота. *Отшелници* зову се они монаси, коіи не живе у скупу, већ сваки за се у пећинама, густим шумама и горама. Добивши по својој жељи допуштења св. Сава дође у лавру св. Таназија, где проведе неколико дана у непрекидној молитви и слављењу Бога. Походећи *отшелнике* ове изучаваше он њихов живот, њихов начин испаштања и усхићаваше се њиховим високим и чудним подвизима. „И ако се не могу ови људи — вели іедан писац, коіи описује живот св. Саве — назвати анђелима, іер они несу без тела а анђели су бестелесни: опет зато могло се слободно рећи, да су они сасвим налици на анђеле. Не беше у њих ничега, што би их везивало за тешки овај живот земаљски: они се ничим другим не занимаху, до іедино што се мољаху Богу, проливаху сузе за грехове своіе, узношаху ум и срце своіе к престолу Вечнога, к Саздатељу. Отворено небо беше за њих диван и сіаіан храм

божји. Христа ношаху они у срцима својим. Сав украс њихових уских ћелица беше једина трава. Слух им се наслађаваше шуштањем лишћа на дрвећу и певањем птица на њему. Многи од њих задовољаваху се само једином пукоотином, коју би нашли међу стењем и камењем, па би ту живели. Други опет као птице небеске грађаху себи гвезда на оном камењу, које вираше из морске воде покрај обале, па би ту непрестано живели, сnoseћи и кишу и ветрове, лети јаку врућину и припеку а зими мраз и цичу. Храна им беше како може бити проста: једни се залажаху тек парчетом хлеба у дану, а другима беше доста појести коју воћку или прихватити се дивљим биљем“. Ето како се живљаше тога доба у св. гори, куда беше тако жељно понаглио владаочев син св. Сава!

Овакав живот доста се допаде св. Сави, па зажели, да и он живи тако, као што живљаху *отшелници*. Но игуман му примети, да такав живот не би био користан младом *отшелнику*, па да му он зато и не може допустити. „Младом монаху — говораше он — није добро, да се ода највећим подвизима монашким од једном. У овоме треба ићи корак по корак к већем и узвишењу. За сада је доста и то, што си прегорео родитеље и дом, женидбу и пород. Верујем, да је полет духа твога сасвим предан небу и да за сад не осећаш ништа друго, до неодољиву тежњу к свету духовном. Ал' се сети и тога, сине, да на никог неће тако нападати разна искушења као на те млада па још и владаочева сина. Није лако прекинути прошлост своју, није лако преродити себе у нов живот. Неће проћи ни недеља дана, а ти ћеш осетити у себи необичан појав, чудновата привиђења. Доћи ће ти слика твоје мајке, па ће те грлити, па ће ти говорити умиљато, нежно, матерински. Доћи ће ти образ заручнице с плачевним оком, са жалостивним гласом. Минуће те жеља о бујном хату, о бојном копљу, о пространој царевини и држави твога родитеља. Па све ово прегорети, све ово јуначки

заборавити није лако, није ни могућно у самоћи; јер је си-
лан глас природе, кад у човеку прозбори. У *општежитију*
то је сасвим другојаче: потужиш се једном, другом брату, —
овај те поучи у нечему, онај те посаветује у другоме, док
тако раскретиш са својом прошлошћу. А доцније, кад силе
душе твоје очврсну, кад дугим временом и искуством ста-
неш тврдом ногом на пут добра и истине, и кад већ осетиш,
да си сазрео до тога, да ти не подиђе ни са које стране
искушење: онда иди путем *отшелничким*, узми на се још већи
крст Христов. Но и онда ја ти не би ово световао. Преки-
нути сваки савез с људма, затворити себе у пећине и не-
пролазне дубодолине, па тамо седети и изгледати за се спа-
сења, то није Бог тражио од људи. На против тога одречење
твоје од сопственог дома и од родитеља, одречење твоје од
потоње породице своје нека ти свагда напомиње, да се ти одри-
чеш од свог оца и од своје мајке зато, да сви родитељи и све мај-
ке буду твоји очеви, твоје мајке, да сва деца буду твоја чеда
духовна. Зато ми и јесмо *очев*; зато нас људи и зову *оче*. У
другом случају ми би се морали стидети тог имена, морали
би се одрећи тога назива. На посао дакле, а не у самоћу.
И овде се као и на сваком месту тражи по најпре заслуга,
па за овом иде небеска награда. Овде ћеш ти срести самохрана
старца — подигни га, донеси му воде до руке, утеши га;
овде ћеш наћи и младића неука, — поучи га, подстрекни га,
нека из раније развија племените жеље, добре тежње; овде
ћеш наћи и сиротиње па спрем стања помози јој — помози
и морално па и материјално. Ето то је прави наш зада-
так, то је правац и смисао нашега живота.“

Речи ове беху као чисто семе, које паде на богату њиву
срца Савина и доцније, као што ћемо видети, оно донесе
плодз сторицеку. Св. Сава послуша савет искуснијег и одбаци
на свагда мисао о *отшелништву* па оста да живи у *општежи-
тију* — у Ватопеду.

Имајући у виду, да је прва дужност монашка *послушност*, он заиста беше пример послушности у Ватопеду. Речи спаситељеве: Сынз челоуѣчій не прїиде да послужитз емѣ но да послужитз — биле су му вазда на уму. Не беше старијег ни млађег, ни богатог ни сиромаша, коме не би он учинио своје услуге. Дању је служио *братіи*, а ноћу — оцу небескоме. Храна му беше једини хлеб. Халине носаше веома просте и скромне, обућу скоро никакву. А све ово радио је он не зато, што под руком средства немађаше, већ зато, што је био веран своме позиву. Отац му је често оправљао трошка, но овај би свагда зашао из ћелііе у ћелііу, од једнога брата до другога, те би тако раздао све, што му је отац на одећу и друге угодности шилѣао. Ако би по кад кад претекло по нешто, што би заостало иза *братіе*, іер и ови не хођаху узимати више, до оно што им беше од преке потребе, — он би свагда тај сувишак употребио да улепша стронопримницу, у којој често путник нахођаше себи станишта. У Ватопеду покрио је сву цркву оловом.

(Наставиће се.)

О Фарисејима и Садукејима.

(Наставак.)

Характерна је црта јеврејских Фарисеја прво у овоме: они су сву побожност полагали у подпуном извршавању само јединих спољних обреда, презирући њихов унутрашњи сми-сао, и ради тих спољних обреда жртвоваше они и саме заповеди божије. Целу веру сведоше на букву закона, оста-вљајући на страну његов дух и значај. Код њих на прилику јести хлебац неумивеним рукама сматрало се као највећа безбожност; а сести за сто свој с оскврнављеном савешћу и јести хлебац, који је неправедним начином узет од каквог бедног сиромаша илити какве бедне сиротице — то је код

Фарисеја била ствар врло обична и по схватању њихову сасвим безгрешна. Подигнути руку своју у суботу, па било то поради давања милостиње своје ближњем, који умире од глади и зиме, или ради каквог другог доброг дела — то је код Фарисеја сматрано за највеће нарушење закона, чисто смртни грех; а кројити планове у те дане у својој кући, како се може неправедним начином одузети имање своје ближњем тако, да он остане без корице хлеба, немајући чиме да захрани нејаку дечицу своју, или из личне мржње и злобе према неком може бити поштеном и ваљаном човеку, који није могао њима по вољи да учини, гледати, да му се како-тако главе дође — то се код Фарисеја никако није сматрало за безакоње, већ су такве ствари вршене са врло спокојном савешћу.

Друга характера црта фарисејска била је та, што су они у друштву страшно притворство проводили. Они употребљаваше сва средства, да се покажу пред светом, како су побожни, и да изгледају ка' свеци. Али ту побожност показиваше само у речма, само у спољашности; а у ствари душа им беше пуна и препуна сваке неправде и безакоња. По који пут и ако би учинили какво добро дело, чинили би једино ради тога, да видими бдџтз челоџки (Мат. 23—3, 4—26, 28—5) На раскрсницама и по вашарима клањаху се они Богу до црне земљице и с тешким уздасима подизаху очи к небу. Пред светом чуваше строго пост, па даваше и милостињу; али у тајности чинише највећа безакоња, неизбројна недела, зеленашлуке и каишарлуке. Заиста су они били по изреку Спаситеља сасвим налик на лепо окићене гробове, који су споља врло леци, ал' су изнутра пуни смрада и нечистоће (Мат. 23—7) Ето какви су људи заузимали прва места и имали врло великог утицаја на народ јеврејски. Њих је тај безумни и кратковидни народ држао, да су одиста прави свеци, да се на њих у свему угледати ваља. На њима зидаше он све своје наде, све жеље своје. Па шта се друго

могло и очекивати од таквих вођа народних ако не то, да наведу тај жалосни народ, да одступи од праве вере и поштена живота; да одбади од себе Спаситеља, који је проповедао науку, што је у начелима својим противоречила појмовима фарисејским; да из свију грла својих дрекне: распни, распни его.

Такви су били јеврејски Фарисеји, такав је био њихов утицај на народ.

Да погледамо, браћо, сад и на саме себе, па тај поглед ма и чемеран био, ма нам силно потресао душу, нека буде свакојачко беспристрастан. Како је наше друштво у религиозном и моралном обзиру? Да ли и оно није заражено појмовима фарисејским? Да ли се ова куга и у нас не шири? Да ли се неће и међу нама наћи људи, који мисле, да је сва срећа у подпуном испуњавању спољних формалитета, не обзирући се толико на саму ствар, не хајући ни наимање, куда ће одвести такво слепо служење љушци без језгре, без духа? Тешко нам је упуштати се у решавања ових питања: доста је, што их спомињемо. Сваки нека измери своја дела и поступке, па нек сам себи да одговора, али одговора истинита, неподмићена, ако се није у њему још из одавно угасила свака искра поштовања према ономе, што је свето и пред Богом и пред људма. Само то можемо слободно тврдити, да слепа привезаност за спољну страну наше вере, искључива и бесмишљена оданост само јединој спољашности њеној нити је била нити може бити права хришћанска побожност, већ је суште фарисејство. Овако је у вери, и зар није тако и у свему другом?

Да погледамо још, да ли нема код нас и фарисејског притворства. Да ли нам се не догађа, да видимо у средини нашој таквих људи, који су спољну побожност узели на се као средство, којим хоће да стеку гласа и новаца? Да ли нема међу нама и таквих људи, који кад говоре, помислио би човек, да им је душа што-но веле „мед и шећер;“ који су

по спољашности врло добри, кротки акоже агнци, милоствивни, добротворни, побожни, у мало што не свеци; — људи, који кад виде малу и незнатну погрешку свога ближњега, одмах се кидају; који пред светом не могу без суза да говоре, кад чују о мукама и невољама тешке сиротиње: а овамо у тајности предају се најгнуснијим пороцима; деру и глобе јадну сиротињу, која хлеба нема; муче ако не физички човека, а оно морално трзају му срце и душу с таким жестином, с таким продржљивошћу као најгори бездушници? Да ли није ма у неколико продрло ово клето фарисејско притворство и у наше душе? Да ли се није оно увукло и у наш религиозни, домаћи и друштвени живот? Да ли несемо сва наша напрезања управљена к тој цели, да се видимо и покажемо пред светом, како смо добри хришћани, врени чланови друштвени; али у самој ствари тиме хоћемо вазда да протуримо саможиве жеље своје, да заступимо ичтересе рођене личности своје? И ова питања мучно нам је решавати. Сваки нека метне руку на срце, па нека иште од своје савести искрена одговора, ако глас њен одавно умукао није. Но не пропуштамо напоменути, да се никоје друштво на свету, у коме се не развијају стални, непоколебљиви карактери с правим човечијим достојанством, а умножавају људи, који се вешто повијају према приликама, па су у једном положењу сужно робље а у другом необуздане самовоље, — не може надати светлијој будућности својој. (Наставиће се.)

О љубави као начелу наравствености.

Љубав уопште као чувство, које управља свом наравственом снагом човечијом, као основно начело, које обима све разностране тежње духовно-чувственог суштаства, сматрала се и у старом завету као језгро свега наравственог закона, као почетак и крај целе радње људске.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А



На питање једног јеврејског вероучитеља, која је прва и највећа заповест у закону божием, Иисус Христос одговара: Козљубиши Господа Бога твоєго всѣмъ сердцемъ твоимъ и всею дѣшею твоєю и всею мыслію твоєю. Ово је, вели, прва и највећа заповест. А друга је као и ова: козљубиши искренаго твоєго ако самъ себе. У овим двома заповестима садржи се сав закон и пророци. (Мат. гл. 22. с. 25.)

Но заповест ова, положена овако лепо у начелу наравствености старог завета, није остварена у животу. Љубећи Бога као предмет првог свог позива, човештво старог света као да се истрошило у тој једној половини свога опредељења, па му мало беше снаге, да се обрне и на себе само, те да тако изврши и другу половину свог опредељења, на коју је тако исто позвано, као и на прву. Оно се у развиту ове друге половине заустављало на ускоме простору народности и једнакости у вери, и под именом опште човечанске љубави отпочело је да развија љубав почасну, себичну. Козљубиши искренаго твоєго, т. ј. једнокрвног и јединоверног а козне-накидиши крага твоєго, т. ј. свакога друговерца и незнабошца, — учило је оно и творило.

Но кад је Бог, по светоме писму, такав безуслован предмет љубави: то ради њега једног требало је љубити и све остало, што стоји с њим ма у каквој свези. Кад су људи творење божие и Бог их подржава својом вољом и снагом као производ његове премудрости и свемогућности и руководи их, да дођу до своје цели: онда они, као творење његово треба да буду предмет узайамне љубави. Хришћанство и започиње тим, што развија ову другу половину људске дужности: Се нокѣю заповѣдъ даю камъ, да любите дрѣгъ дрѣга, акоже Азъ козљубихъ вы (Мат. гл. 13. с. 34.) Нову вату, што се стара умртвила, зауставила у свом развиту, или ако се и развила, опет је ударила правцем неприродним једностраним, лажним.

Да би боље схватили ову карактерну црту хришћанске љубави и превагу њену пред старозаветном, изнећемо овде поглед новозаветног учења на језгро љубави у опште или развитак *идеје љубави* у хришћанском погледу на свет. Хришћанство учи, да је Бог – *Бог љубави* и пребивао кз љубки кз Бозџ пребиваеџ, и Богз кз намз пребиваеџ. Ово учење, које је овако просто по себи и нетражи нарочитог тумачења, јасно нам казује: да Бог има не само љубави као једно од пресавршених својства његовога бића, но да љубав саставља тако рећи саму суштину Божанства; с друге стране у овом учењу Бог се износи не само као *првобитно начело* свете љубави, која се опажа код сваког разумног створења, но као *сама сила љубави*, која живи у чистим срцима и покреће их као живе своје органе: кз Бозџ пребиваеџ, и Богз кз намз пребиваеџ. Овака је у својој суштини хришћанска идеја љубави.

Даље, Хришћанство учи, да је Бог, пошто је сам потпуно блажен и свега има изобила, једино из ове преиспунене блаженством љубави створио безбројно мноштво твари са чувствима, да би и ове према својој природи могле да учествују у разноликим даровима његове љубави, да би живе и благовале.

По двојаком саставу своје природе човек је способан, да се наслађава материјалним и духовним благима овог живота, и он тежи к њима, па тек кад обе ове тежње доведе у сугласност, у хармонију, достиже потпуну срећу и блаженство своје. То што човек тежи к материјалним благима, може бити да зависи од магнетопривлачне силе саме материје, а симпатичка тежња духа к свему оном, што је истино, добро и прекрасно, без сумње мора да има духовни извор свој у човеку. По појму хришћанства тај је извор живи образ Божији у духу човека, који сам себе сазнаје. А пита је то образ или лик божји у духу човека? Није ли то налажење самог божанства у себи, у колико се оно јавља, живи

и дејствује у коначном духу и које овај опажа у свом са-знању и чувству? — Човек зато и тежи својом љубави к свакоме савршенству, што он носи у самој себи образ сваког савршенства, сазнаје цену његову и осећа усаду да се сједини с њим. Образ Божји у човеку мора да тежи к своме праобразу, као што свашта слично и рођено тежи једно другом. И на овом духовном сродству држи се та љубов човека к Богу.

То, што је поремећена природа људска грехом, хришћанство тумачи, да се она удалила од Бога и прекинула живу везу љубави, која је сједињавала човека с Богом. Идеал највећег блага остао је после овог код човека у неком тамном сећању непрестаних успомена минуле славе и блаженства. Већина рода људског зауставила се својим тежњама на материјалним благима, и у непосредним усадама мислила је да нађе своје задовољство на земљи. Но ми знамо из историје, да је човештво, тражећи своје себичне цели, дошло на послетку до тога, да само опази и позна ту жалосну празнину, то крајње незадовољство са свим, што га окружава, тај пад и растројство сопствене своје природе. Одовуд се појавила и она свеопшта жеђ за препорођењем.

Догматика хришћанска јасно нам тумачи, како је извршено то препорођење човека, које се у св. писму назива *нокал тварь ко Христѣ*. Безмерна љубав, да би се приближила и сјединила с пропалим суштаством човека, спушта се до највеће крајности — *до знака рава*, пріискренѣ пріобщається плоти и кроки и сједињава се на веки неразлучно с ограниченом, духовно-телесном природом човека у једну личност Богочовека. У овом је вероучењу бездна тајанствености непостижних никакome уму коначном, но у исто време и море божанствене љубави, која се не да обухватити, ал' се може спазити наравственим чувством. Сва система хришћанства дише једном само *љубави*, која доводи у одушевљење и изумљење! Безгранична љубав вапцлоћава се; дели људ-

ске туге, страдања, патње и понижење омиљеног свог творења; узима на се сву његову кривицу, погрешке, заблуде; распиње се за њ, умире да га васкрсне у нови живот и посади успоред са собом одеснују престола величествіа на небескѣхъ. Савез свију верних с Богочовеком, то је суштаствено сјединење живе љубави: љубав божанствена излива се у срца њихова Духом светим, *Духомъ Синоположенія*, Духом самог сина Божијег — Богочовека. По божанству своме Он сам живи у срцима верних Духом својим, по човечанству храни их својою плотію и кровію. Ништа чвршће ни могућно није представити од овакве љубави! Љубав мајке према своме детету, узајамна љубов брачних другова — то је само слика и снимак безграничне љубави Христа Спаситеља према својој цркви. И ова на име љубав износи се као углед наравсвеног живота хришћанима; „Заповѣдь новѣю даю вамъ, да любите дрѣга дрѣга, акоже Азъ возлюбихъ вы! — А у каквој је мери он заволео нас? Осѣм познахомъ любовъ, тумачи Апостолъ Іован — *што он за нас душу своју положи; и ми смо дужни полагати душе за браћу* (1. Іов. гл. 3, с. 16.) Љубити не само рођаке и другове, но и све људе као браћу, јер смо једнаке природе; љубити не само оне, кои се одликују савршенствима и примамљују нас својом симпатијом, но и презрене грешнике па и оне, кои су нас увредили; љубити све тако, да смо готови живот жртвовати за њих. Ово је заповест — заповѣдь нова, нечувена још у свету. Ово није оно, што је заповедано у староме завету: козлюбихи искренога твојега и возненавидихи врага твојега, Ово је љубав божанствена, љубав преблагот Оца небеског према човеку, овом омиљеном створу његову.

Мисли о Свештенству.

(Наставак.)

Док се іегипатско богослужење облачило у званично одијело, које су му кројили жреци према кастичкијем по-





УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

требама својим; док се суштина богослужења или управо право богослужење крило у сиромашкијем колебама на обалама Нила: видимо ми други један народ, који развија своје богослужење тако раскошно, тако дивно, тако божанствено, да се ум мислиатеља укочи пред њим од удивљења немогући га подпуно ни обухватити ни провидјети. То су Грци. Заиста чудан је то био народ! Прошло је више од двије хиљаде година, од како је тај народ легао под плочу историчку, а овамо и дан-дањи живи његово богослужење у јакотној успомени и приклања му се све, што је мудро на свијету. Грчко богослужење — то је духовни рај. Боље упоређење ми не уміємо да нађемо. Гледаш и не знаш, чему више да се дивиш: да ли раскоши саме идеје богослужења или божанственијем, дивнијем формама његовијем? Богиње и богови, колико је вас је и како сте чаровни сви до једнога! Доброта, красота, мудрост, храброст, љубав, снага, све врлине људске нашле су мјесто у чудном грчком богослужењу. Свему томе клањао се тај великомоћни цар у древности, чију днадему целива и дан-дањи вас просвијетлени свијет.

Истина, и овде је богослужење огрезло тако рећи у форме, у обреде. Ал' какве су то форме? То није јегипатска званичност; то није одећа, у коју облаче богослужење с том опаком наміером, да се увије у мрак и таму прости свијет; то није тежња, да се поставе обреди на мјесто суштине богослужења: — не, то је божанствена жеља, да се даде *суштини достојна форма*, т. ј. да се докаже говјење пред светињом и самијем старањем о најбољем начину свијетковања. Тако ми схватамо значење знаменитијех олимпскијех игара грчкијех у свој унутрашњој и спољној цијелоупности њиховој.

Доцније и грчко богослужење постигла је таква иста судба као и јегипатско. И овде се оно развијало по својим законима и ишло напријед у том развиту, док је све-

тковање било једно — те — једно. Но многе пређашње светиње престадоше бити светиње, а заостале потпадоше іакој сумњи. Грчка филозофија дошла је у противоріечност с грчкијем богослужењем и последње морало је уступити првој. У самој ствари противоріечност та била је тек спољна, іер право богослужење никад не може противоріечити филозофији народној. Но грчки народ био је у то доба већ једном ногом у гробу, іер беше истрошио све из духа свога, што се у њему находило, па зато постаде неспособан за даљи развитак.

Римљани од самог почетка свог некако су се двусмисљено односили према својему богослужењу, зато се од њих није могао ни очекивати особито моћан развитак у богослужењу у опште. До Ђесара још је нешто и било, али пошто ови настадоше и замијенише републику империјализмом, богослужење ишчезаваше и римска себичност спремаше гробницу и Риму и римскоме богослужењу. Римљани су били формалисте од почетка па до свршетка њихова трајања. Право богослужење некако је запуштено и тек једини патријотизам, т. ј. света обвезаност према Риму, према отачбини, припознават је по достојанству. Но то тек беше за времена римске републике. С постанком царевине римско богослужење тако се недостојно почиње газити и срамотити, како само може чинити тек бијесна деморализација и свемоћан разврат.

Таква је у неколико ријечи била судба богослужења у стара времена пре Хришћанства.

(Наставиће се.)

✍ Штампали смо нешто више листова од сва три досадашња броја, него што нам је паручено. Ако још ко жели имати „Пастира,“ нека похита с претилатом. Ко нам се пријавио без новаца, нека их одмах пошаље, ако хоће да му и даје лист шаљемо. Уредништво „Пастира.“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS